

LADISLAV KUČERÁK

ČESKOSLOVENSKÝ VLNAŘSKÝ PRŮMYSL V LETECH 1945 — 1960

Významnou úlohu v národním hospodářství každého státu hraje textilní průmysl. Spotřeba textilií v celém světě vzrůstá, neboť hmotné požadavky obyvatelstva se zvyšují: lidé se chtějí dobře a levně oblékat. Tyto požadavky může splnit jen moderní a výkonný průmysl vybavený dokonalými stroji. To se také pochopitelně týká vlnářského odvětví, které je součástí textilního průmyslu.

Z československého vlnářského průmyslu se vytvořil homogenní celek centrálně řízený, který pečuje nejenom o odívání obyvatelstva a výrobu neoděvních tkanin, ale přispívá také k výstavbě našeho socialistického hospodářství vývozem a akumulací.

Vlnářský průmysl hrál již před válkou významnou úlohu v hospodářství našeho státu, neboť v českých zemích bylo 80 % vlnářského průmyslu bývalé rakouské monarchie; jeho produkce byla tedy z velké části určena pro zahraniční trhy. Na druhé straně je však nutno podtrhnout skutečnost, že technické vybavení tohoto odvětví bylo dosti zastaralé, neboť Rakousko-Uhersko se chránilo pomocí cel proti konkurenci zboží z průmyslově vyspělých států a tato celní ochrana dávala možnost vlnářskému průmyslu, aby brzdil přizpůsobování výrobních podmínek vyššímu světovému průměru. Vyvstal tedy úkol dokonalejšího technického vybavení až v Československé republice. Avšak i zde se postavila do cesty značná překážka. Byla to světová krize v letech 1929—1933. Vlnářský průmysl byl jedním z odvětví nejvíce postižených krizí, neboť ztratil značnou část vývozních trhů. A přesto výroba vlněných látek zůstala hodně vysoká v porovnání s jinými zeměmi. Srovnáme-li výrobu v posledních předválečných letech, vidíme tuto produkci tkanin vlněného typu, připadající na 1 obyvatele (měřeno v metrech čtverečních za 1 rok): Velká Británie 8,8 — Francie 4,6 — USA 3,4 — ČSR 2,9 — Německo 2,8 — Itálie 2,8.¹ Z uvedených dat je vidět, že jsme byli na jednom z předních míst ve světě.

Ké značnému zhoršení situace došlo pak za druhé světové války. Šest let nacistického režimu stačilo, aby náš vlnářský průmysl byl vážně ohrožen. Intenzivní militarizace celého národního hospodářství znamenala deformaci, předválečné skladby průmyslu a zásadní změny v proporcích mezi odvětvími. Zatímco rostl zbrojní průmysl a jiná odvětví pracující pro válku, ostatní obory omezovaly výrobu a upadaly. Situace ve vlnářství byla velmi zlá. Tento obor byl postížen nedostatkem surovin, další škodu znamenala dequalifikace zaměstnanců přezobívaných na jiné výrobní úseky, zrušení mnohých závodů a zanedbání výchovy dorostu. Kromě toho nebyl v těchto továrnách strojový park obnovován, ba v podstatě ani opravován po celou dobu okupace. Stroje a zařízení technicky za-

staraly, v mnohých továrnách byly dokonce demontovány a poslány vzhledem k nedostatku kovů do hutí jako šrot.

Po válce jsme tedy museli provést obnovu vlnářského průmyslu. Tato obnova však musela znamenat nejen uvedení zničených a poškozených zařízení do původního stavu, nýbrž i dosažení technické úrovně současné doby. To znamenalo pochopitelně značné investice, ať se již jednalo o úpravu nevyhovujících budov, nebo o otázku zařízení. Strojní zařízení bylo velmi zastaralé, jak vyplývá z uvedené situace, proto si vyžadovalo změny. Přitom zde působil ještě důležitý moment, že některé stroje, např. tkalcovské, jsme si vyráběli sami, zatímco jiné — předlácké — musely být dováženy z ciziny. Na druhé straně vzhledem k úkolům, které stály před naším poválečným hospodářstvím, nebylo možno provést tuto obnovu okamžitě a bylo nutno postupovat po určitých etapách, které se týkaly v podstatě celého průmyslu. Kromě toho poválečné hospodářství bylo charakterizováno ještě zvláštním znakem, že překonávání překážek v jedné oblasti bylo někdy zdrojem obtíží v jiné oblasti.

V první etapě bylo nejnaléhavějším problémem, jak dosáhnout co nejrychleji uspokojivého výrobního výkonu, neboť bylo nutno zásobit vyhladovělý trh. Bylo tedy nezbytné starat se o nerušený průběh výroby a dát do oběhu všechny válkou poškozené podniky, pokud jejich existence byla nutná pro naše hospodářství. Pro vlnářské odvětví to byla obtížná situace, neboť značná část těchto podniků byla v severních a západních Čechách, takže před válkou bylo značné procento zaměstnanců německé národnosti. Proto se po osvobození objevuje v tomto odvětví značný nedostatek pracovníků. Nejsou přesná data o tom, jaká byla situace ve vlnářství, ale jistě zde bude možno vycházet ze srovnání s textilním průmyslem jako celkem. V textilním průmyslu pracovalo počátkem roku 1946 jen o málo více než jedna třetina předválečného počtu zaměstnanců, takže značným odlehčením bylo přemístění některých podniků na Slovensko, kde byl dostatek pracovních sil.

Pochopitelně nebylo v té době možno rozšiřovat, ba ani obnovovat základní výrobní fondy, naopak šlo o využití té technické základny, která byla k dispozici, při čemž důležitou úlohu hrálo také upevňování pracovní kázně.

Další etapou byl dvouletý plán v letech 1947—1948. V našem prvním plánu šlo především o obnovu předválečného stavu hospodářství a jen částečně o další výstavbu. Ve dvouletce jsme v podstatě setrvali na stávající skladbě našeho hospodářství. Bylo totiž nutné dostat hospodářství válkou a okupační rozrušené do plného chodu, a tím zajistit určitou životní úroveň obyvatelstva. Investice byly proto omezeny jednak nutností věnovat určitý podíl na spotřebu, jednak tím, že investiční možnosti byly ohraničeny kapacitou hlavních investičních průmyslových oborů, kapacitou stavebnictví a možnostmi dovozu investičních statků. Průmysl při tehdejší své struktuře nezajišťoval ještě dostatečně rozšíření své vlastní materiální základny prostřednictvím obnovy zastaralého zařízení, jeho modernizací.

Základem pro určení výrobního úkolu v textilním průmyslu byla ve dvouletce průměrná předválečná spotřeba. Odhaduje se, že v předválečných letech bylo zpracováno průměrně ročně asi 120 000 tun textilních surovin zahraničního i tuzemského původu pro naši spotřebu. Vezmeme-li v úvahu, že počet obyvatel předválečné ČSR byl asi 15 milionů, odpovídalo by to spotřebě 8 kg textilních surovin na obyvatele za rok. Zde je si však třeba uvědomit, že značná část těchto surovin se spotřebovala na technickou a speciální potřebu — plachty, motouzy,

hadice, juchtové pytle a jiné obaly, dopravní pásy, knihařská a jiná plátna atd. Jaká část byla určena pro tyto účely, nelze dobře odhadnout, neboť to bylo u jednotlivých surovin velmi rozdílné. Je však možno soudit, že to bylo přibližně 30 % z celkového množství materiálu. Tomu by odpovídala i data o spotřebě textilních vláken, podle kterých předválečná spotřeba textilních vláken na 1 obyvatele v Československu činila asi 4,18 kg bavlny, 0,93 kg vlny a 0,65 kg umělých vláken, dohromady asi 5,76 kg.² Vidíme, že u vlny připadá tedy asi 1 kg na osobu. Jak byl plněn úkol ve vlnářském průmyslu? V předválečném roce 1937 bylo u nás vyrobeno 29,7 tisíc tun vlněných přízí, v roce 1948 byly vyrobeny 32 tisíce tun vlněných přízí. Přepočteno na 1 obyvatele to činí v roce 1937 2 kg, v roce 1948 — 2,6 kg.³ Jak vidět, úkol stanovený dvouletkou byl nejenom splněn, ale i překročen, neboť bylo na hlavu vyrobeno více než v roce 1937. Pochopitelně vzniká otázka, jak vysvětlit nedostatek textilu, když plán byl nejenom splněn, ale i překročen. V prvé řadě je třeba si uvědomit, že sucho a výsledky našich žni vedly k nutnosti zajistit především výživu našeho lidu nákupem chybějících potravin ze zahraničí, což ovlivnilo naši textilní výrobu, která je také odkázána na zahraniční suroviny. Proto ji nebylo možno rozvinout do takových rozměrů, aby uspokojivě kryla naši vnitřní potřebu textilií. Jednak byla na Slovensku větší spotřeba než před válkou, jednak v českých zemích byly textilní zásoby spotřebitelů během okupace vyčerpány do dna, takže byla vytvořena poptávka po textilním zboží, jejíž krytí by si vyžádalo daleko větší výrobu textilu než před válkou. To nebylo v daném období možné, a kromě toho zde byla ještě ta skutečnost, že i když vlnářský průmysl překročil plán, textilní odvětví jako celek splnilo dvouletku pouze na 97,2 %.

A jak bylo vlnářství pro svůj úkol vybaveno základními výrobními fondy? Vždy je určité množství investičních statků, které je možno za daného stavu dodat — ať již vyrobit, nebo dovézt. Pokud se týká naší vlastní výroby, nebyla dostatečná. Za předmnichovské republiky bylo jen málo patentů na výrobu textilních strojů v rukou našich kapitalistických firem — v podstatě jen Baťa, Hrdina, bratři Sochorové a Zbrojovka, akc. spol., měli některé patenty. Jinak byly všechny v rukou zahraničních firem, což znamenalo, že většina strojního vybavení musela být dovezena z ciziny. Proto asi 90 % strojních jednotek bylo zahraničního původu a většina z nich pocházela z doby ještě před první světovou válkou. Levné pracovní síly, zvláště v chudších oblastech, nahrazovaly výkonné moderní stroje, aby kapitalisté při případné změně ve vývoji výroby vyšli s co nejmenšími ztrátami.

Nebylo-li tedy možno tyto stroje dovézt ani u nás vyrobit, vystoupila do popředí otázka údržby a oprav. Průměrně stáří strojů bylo značně vysoké, což si vyžadovalo patřičnou údržbu. Avšak k opravám docházelo zpravidla až tehdy, když byl stroj vyřazen pro poruchu a kdy zpravidla nebyly na skladě potřebné náhradní součásti. Opravy byly nedokonalé vzhledem k nedostatku náhradních součástí, neboť v závodech byly jen menší mechanické dílny, které nebyly schopny uspokojit potřebu náhradních součástí. Teprve v roce 1949 dochází k určitému zlepšení. Z uvedených fakt vyplývá, že úkoly uložené dvouletým plánem musil náš vlnářský průmysl plnit se zastaralými zařízeními, s poměrně špatně organizovanými běžnými i generálními opravami.

A takový stav byl východiskem pro první pětiletku, která jistě nebyla za takové situace lehkým úkolem.

Naše první pětileтка v letech 1949—1953 byla plánem výstavby a přestavby

našeho hospodářství. Bylo nutno přeměnit strukturu našeho hospodářství, která v podstatě vznikla ještě v době Rakouska-Uherska, a přizpůsobit ji novým hospodářským podmínkám doby. Znamenalo to přeorientovat se na taková průmyslová odvětví, která odpovídala novým podmínkám a mohla sloužit současným potřebám. Museli jsme se proto přeorientovat na kovoprůmysl a tam zejména na těžké strojírenství, dále na chemii atd. Vzhledem k těmto skutečnostem byl také určován plán růstu jednotlivých odvětví, přičemž textilu byl přidělen veliký úkol — zvýšit svoji výrobu o 68 %. Vzniká pochopitelně otázka, proč dostal tak veliký úkol, mluvilo-li se o nutnosti omezovat textilní výrobu. V podstatě stále ještě trval úkol daný již ve dvouletce: uspokojit poptávku po textiliích — což nebylo možno v období dvouletého plánu splnit. Bylo tedy opět nutno vyjít z toho, k jaké textilní spotřební normě na 1 obyvatele se asi chceme dostat. Požadavek stanovený plánem, aby se vnitřní spotřeba v průběhu pětiletky ve srovnání s předválečnou zdvojnásobila, znamenal dosáhnout asi 11,5 kg vláken. Přitom je třeba si uvědomit, že základ předválečných 5,76 kg reprezentoval určitý sortiment hotového textilního zboží. Bylo v něm zastoupeno zboží z jednotlivých surovin, přičemž zboží z každé suroviny se opět členilo podle druhů a množství, jak to bylo dáno poptávkou určenou tehdejší kupní silou a skladbou složky spotřebitelské. Předpokládaný cíl pro rok 1953 nebyl samozřejmě prostým dvojnásobkem každé jednotlivé položky spotřeby předválečné. Souhra dílčích položek se v případě příznivě se vyvíjející situace mohl měnit ve prospěch jiné suroviny a mohl se měnit i z hlediska zjakoštění textilií.

Z úkolu uloženého textilní výrobě připadalo vlnářskému průmyslu v pětiletce zvýšení výroby o 55 % — tedy menší úkol než textilní výrobě v celku. Byla totiž vzata v úvahu naše potřeba se surovinami pro vlnářskou výrobu.

Uskutečnění uloženého úkolu vyžadovalo, aby náš průmysl byl schopen vyrobit hospodárně a dobře v roce 1953 asi 147 tisíc tun textilií pro vnitřní spotřebu, 45 tisíc tun pro technickou spotřebu a určité množství pro vývoz, což znamenalo dohromady přes 200 tisíc tun textilií. Toto množství se již velmi blížilo tomu, které československý textilní průmysl vyrobil v době své největší konjunktury v roce 1927.

Důležitá pak byla ta skutečnost, že podle zásad plánu pro investice v textilní výrobě neměla být strojová kapacita rozšiřována nad stav v roce 1937. Měla být pouze prováděna rekonstrukce starých strojů a nahrazováno dále nepoužitelné strojové zařízení.

Vlnářské odvětví, které se vyznačovalo velkou roztržitostí, bylo v pětiletce také nutno do jisté míry přetvořit v přehledný a snadno říditelný celek. Situace byla totiž taková, že vedle velkých výrobních celků se starými zapracovanými kádry (např. Brno, Humpolec aj.) jsme měli ještě další velké závody, mnohdy dobře zařízené, ale nedostatečně vybavené zkušenými pracovníky (Liberecko, Krnovsko). Kromě toho zde byly ještě desítky drobných závodů, většinou s více-
stupňovou výrobou a členitým výrobním programem. Při budování vlnářského průmyslu se totiž vytvořily na území naší republiky stovky větších i menších závodů rozličných co do organizace práce i technické úrovně. Tato rozmanitost byla zvláště markantní na úseku tkalcoven. Nebylo výjimkou, že se v některých tkalcovnách vyrábělo zboží vlněné, bavlněné i hedvábné. Proto úkol stanovený pětiletkou si vynutil soustředění výroby a delimitaci programů. Správný postup při tomto opatření si vyžádal určitý základní výrobní programy jednotlivým podnikům. Bylo to důležité i z toho důvodu, že dosavadním individuálním vývojem

jednotlivých závodů byl ještě počátkem pětiletky ovlivňován sortiment: možno tedy spíše hovořit o roztržitosti sortimentu než o jeho bohatosti. Přitom zde bylo dost rušivých momentů již proto, že neexistoval rámcový výhledový plán celého odvětví, že docházelo k nepředvídaným strukturálním změnám, pokud jde o podíl jednotlivých spotřebitelů (domácí spotřebitelé, export, technická spotřeba) i pokud jde o skladbu sortimentu.

Těžistěm rekonstrukce ve vlnářském odvětví měly být tkalcovny, neboť na úseku přádelen byly možnosti mnohem omezenější. Proto se zde také plán, až na pořízení několika dopřádacích strojů, omezil na vnitřní úpravy.

Během první pětiletky došlo k určitým změnám v rozdělení a rozsahu jednotlivých průmyslových odvětví, takže vznikl problém srovnatelnosti dat publikovaných v předcházejících letech s daty, která pocházejí z roku 1949 a později. Zákon o pětiletém plánu určil nepřímo kvalifikaci průmyslové výroby rozhodnou pro zařazování jednotlivých závodů.

Jaké byly výsledky splnění plánu na léta 1949—1953 ve vlnářském odvětví? Vlnářský průmysl splnil úkol stanovený pětiletkou celkově na 111,2 %, textilní výroba jako celek však stanovený úkol nesplnila. Proto také plánovaný úkol spotřeby textilních vláken na 1 obyvatele nebyl zcela splněn. Předpoklad byl asi 11,5 kg, fakticky bylo dosaženo 11,1 kg. Přitom se však naše republika ve spotřebě na 1 obyvatele dostala již na přední místo v Evropě. Podle dat časopisu Československý textil činila spotřeba textilních vláken na 1 obyvatele v roce 1953 ve Velké Británii 10,4 kg, v Německé spolkové republice 8,8 kg, ve Francii 8,2 kg. Tento ukazatel není pochopitelně zcela rozhodující, neboť důležitá je skladba textilních vláken — a zde je zřejmé, že v Československu je daleko větší spotřeba bavlny než v ostatních jmenovaných státech, zatímco spotřeba vlněných vláken je u nás s výjimkou NSR menší. Kromě toho je pochopitelné, že zkvalitnění výroby textilií — orientace na jemnější zboží vyráběné z vyšších čísel přízi — může i při menším váhovém čísle znamenat dosažení vyššího výkonu v metrech, kusech i hodnotě.

Při plnění plánu došlo ve vlnářském odvětví k určitému výkyvu. Vzhledem k připravovanému zrušení vázaného hospodářství byly vytvářeny rezervy pro volný trh. Ukázalo se však, že jsou nadměrné, a to již také proto, že svou jakostí a strukturou nevyhovovaly potřebám obyvatelstva. To mělo za následek přechodné snížení dodávek pro vnitřní trh. Je nutno přiznat, že neexistovaly dostatečné znalosti o potřebách obyvatelstva a byly také jisté nedostatky v plánování. Určitou nerovnoměrnost ve vývoji výroby způsobovaly také výkyvy ve vývozu. První pětiletka počítala se značným podílem výroby pro export; později však bylo poukázáno na škodlivost závislosti odbytu na kapitalistických trzích, v důsledku čehož došlo k revizi původního plánu a vývoz textilu byl v letech 1951 až 1953 snížen. Přes tyto nedostatky je však možno říci, že i ve vlnářském průmyslu probíhal úspěšně proces přechodu na socialistickou velkovýrobu.

Přes celkově úspěšné plnění plánu v průběhu první pětiletky projevil se však v průmyslu i v ostatních národohospodářských odvětvích jisté nedostatky, způsobené neplněním některých plánovaných úkolů v různých úsecích národního hospodářství. Došlo k disproporcím a rozvoj určitých odvětví zaostával za potřebami celého národního hospodářství. Kromě toho připady nevyhovujícího sortimentu a kvality výrobků se vyskytly nejenom ve vlnářském odvětví, a proto ovlivnily správné proporce mezi skutečnou potřebou a výrobou. Odstranění těchto nedostatků bylo jedním z hlavních úkolů ročních plánů v letech 1954 až

1955. Zejména v roce 1955 se začala intenzivněji rozvíjet výroba spotřebního zboží, zlepšoval a rozšiřoval se jeho sortiment i jakost. Výroba vlnářských výrobků byla však v těchto dvou letech stále ještě pod vlivem vývoje během první pětiletky.

Během pětiletky nebyly rozšiřovány existující kapacity, dokonce ani stávajícího strojního zařízení nebylo dostatečně využito. Jak prohlásil tehdejší ředitel hlavní správy vlnářského průmyslu s. Hampl v roce 1955, bylo průměrné využití strojního zařízení ve vlnářském průmyslu jen asi na 55—75 % při velmi nízké směnnosti. U nás byl nejnižší koeficient směnnosti v celém socialistickém táboře (1,1 až 1,5), zatímco např. v SSSR byl v roce 1955 koeficient směnnosti vyšší než 2. To potvrzovalo skutečnost, že naše kapacity značně převyšovaly potřebu národního hospodářství. Úspěch, kterého tak vlnářský průmysl dosáhl v období první pětiletky, by mohl být ještě větší, kdyby se zvýšil počet vícesměnných provozů, což by dalo možnost snížit režii, omezilo potřebu investic, a tak dalo možnost rychleji obnovovat stárnoucí strojíový park.

V letech první pětiletky byla totiž jen malá možnost zavádění nových a výkonnějších strojů vzhledem k malým možnostem dovozu a nedostatku konstrukčně dobře vyvinutých strojů tuzemské výroby. Na druhé straně byl nadbytek starých strojů, které vzhledem k existující situaci nebylo účelné rychle vyřazovat.

Náš strojírenský průmysl zaostal ve vývoji nových výkonných textilních strojů — z hlediska světové technické úrovně jsme byli značně předstíženi. Na druhé straně není správné se domnívat, že v polovině padesátých let byly v zahraničí jen samé moderní závody s vysokou technikou. Pro nás však bylo nutné zdokonalovat výrobu zejména po stránce technické a tak dohnat a pokud možno i předehnat úroveň světovou. K tomu bylo zapotřebí požadovat po strojírenství výkonné a především automatizované stroje. Je totiž nutné si uvědomit, že technická úroveň výroby spotřebního průmyslu má značný vliv na produktivitu práce celého národního hospodářství. Vždyť výroba spotřebního zboží se podílí na celkové hrubé výrobě našeho průmyslu asi 40 % a zaměstnává přes 600 000 lidí. Jedním z největších odvětví ve výrobě spotřebního zboží je textilní průmysl. Přitom tento náš textilní průmysl pracuje se strojním zařízením, které je v převážné míře staré 45—60 let, ve vlnářském odvětví dokonce 50 % strojů bylo vyrobeno před I. světovou válkou. Proto je nutná cesta postupné modernizace strojního zařízení, která umožní zvýšit produktivitu práce a zajistit nejvyšší jakost výrobků. V tom směru si zasluhují pozornosti přádelny, protože kvalita přize značně ovlivňuje produktivitu práce v dalších výrobních stupních, zejména v tkalcovnách. Přitom přádelny vlny a tkalcovny zaměstnávají 82 % z celkového počtu dělníků vlnářského průmyslu.

V přádelnách vlny dosahovalo strojní zařízení v roce 1955 jen asi polovinu výkonu nejmodernějších strojů zahraničních. Vzhledem k tomu, že se tyto stroje v tuzemsku nevyrábějí a na jejich dovoz bylo možno uvolnit jen omezené prostředky, nebylo je možno zavést ve větším rozsahu. Podle údajů UTEIN v Praze bylo v roce 1955 v našich přádelnách mykané vlněné přize instalováno a provozu schopno asi necelých 275 tisíc vřeten, z toho jen o něco málo více než 14 tisíc vřeten kroužkových. To znamená, že přádelny mykané vlny používaly téměř 95 % málo výkonných selfaktorových doprácákových strojů, ačkoliv nové kroužkové doprácákové stroje jsou až o 100 % výkonnější. Přitom např. ve Spojených státech je tento poměr asi 2 : 1.⁴ Vybavením přádelen z jedné třetiny tímto prstenco-

vými stroji by dalo možnost snížit výrobní náklady o několik miliónů korun, takže vynaložené investiční prostředky by se pravděpodobně za několik málo let uhradily.

Modernizace vyžadovaly i přádelny česané vlny — i když zde byla situace poněkud lepší, neboť prstencové dopřádací stroje pro tuto výrobu si vyrábíme u nás v ČSSR. Z 229 tisíc dopřádacích vřeten u nás instalovaných v přádelnách česané příže je 127,7 tisíc prstencových, tj. více než 55 %. Ovšem i v tomto případě zaostáváme za vybavením přádelen např. ve Velké Británii, kde mají v přádelnách česané příže 91,5 % prstencových dopřádacích vřeten, nebo za USA, kde vybavení prstencovými dopřádacími vřeteny činí 83,4 % z instalovaných dopřádacích vřeten.⁵

V automatizaci tkalcoven vlny byla situace na konci první pětiletky také obtížná. Automatické stroje jsme sami nevyráběli — ze socialistického tábora pouze SSSR, který jich sám měl v té době však ještě nedostatek. Proto nám nezbyvalo než provést alespoň modernizaci stávajícího zařízení. V roce 1955 jsme měli 6889 stavů ve vlnářském průmyslu a z toho jen 141 automatických, tj. o něco málo více než 2 %. Tento stav byl hluboko pod úrovní kapitalistické výroby, neboť ve Spojených státech byla v té době již téměř stoprocentní automatizace, Velká Británie měla z 58 532 stavů 12 712 automatických, tj. 21,7 %. Důsledek malého vybavení našich tkalcoven automatickými stavby je pochopitelný — nízká produktivita. Ve Spojených státech činila výroba na 1 zaměstnance za rok 4800 m² tkanin, zatímco u nás jen 2250 m².⁶

Ovšem zaostávali jsme do určité míry i v zušlechťování textilií, jež má velký vliv na konečný vzhled a užitkové vlastnosti hotových výrobků. To však byla vina chemického průmyslu, který dosud nevyráběl potřebný sortiment zušlechťovacích prostředků. V zahraničí byla v té době již značně rozšířena řada nových úprav textilií — nesráživá, nemačková, hydrofobní aj.

Vlnářský průmysl potřebuje pro svou výrobu také dostatek průmyslové vody a páry, a proto při výstavbě závodů se budují velké kotelny. Koncem první pětiletky se i v těchto objektech projevila značná sešlost strojního zařízení i budov, takže pro další provoz bylo třeba počítat s urychlenou výměnou více než 200 kotlů, které bylo třeba nahradit novými vysokovýkonnými a hospodárnými jednotkami odpovídajícími současnému stavu.

Toto zaostávání našich vlnářských závodů, které je nejlépe vidět při srovnání se zahraničními závody, je výsledkem poměrně dlouhodobého nedostatečného obnovování základních fondů, jež má začátek již před druhou světovou válkou, jak bylo uvedeno výše. Během první pětiletky bylo ještě prohloubeno nedostatečnou dotací investičních částek, zejména v posledních letech pětiletky. Objem investovaných prostředků do roku 1955 vcelku dostatečně nekryl potřeby obnovy, což mělo pochopitelně velmi nepříznivý vliv na fyzické i morální opotřebování výrobních prostředků v tomto odvětví. Nemáme k dispozici data vystihující situaci ve vlnářském průmyslu, ale jistě je možné provést analogii s ostatními odvětvími spotřebního průmyslu, kde byl podle s. M. Jiráka vztah mezi objemem proinvestovaných prostředků a potřebou prosté reprodukce velmi nepříznivý. M. Jirák uvádí, že činila-li potřeba prosté reprodukce podle generální inventarizace provedené v roce 1955 100, pak objem proinvestovaných prostředků v posledních dvou letech pětiletky byl takový: 1952 — 86, 1953 — 45 a v období ročních plánů, tj. 1954 — 36,5 a 1955 — 43,5.

Z toho jasně vyplývá vysoké fyzické opotřebování — podle údajů 59,6 %,

nejvyšší ze všech průmyslových ministerstev. Přitom ve vlnářském odvětví byla situace ještě horší — 69,4 %⁷

Nedostatečný objem investičních prostředků znemožňoval systematickou obnovu ve vlnářském průmyslu. Jednotliví investoři nemohli soustředit investiční prostředky na určité větší akce, nýbrž je museli třístit na mnoho akcí, aby zajistili kritický stav závodů. Avšak ani generální opravy nebyly systematické. Zpravidla teprve tehdy, když budova nebo strojní zařízení měly takové závady, že je nebylo možno použít v další výrobě, se přistupovalo k nezbytným opravám. Bylo to v důsledku nedostatečné finanční dotace na generální opravy.

Za dané situace bylo pochopitelně morální opotřebování ještě daleko vyšší než fyzické. A přitom nutnost respektování potřeb obnovy strojního parku a jeho výhodu pro národní hospodářství je možno ilustrovat třeba jen tímto příkladem: nejrozšířenějším stavem v našich tkalcovnách je typ Schwabe, který je však značně zastaralý ve srovnání se zahraničními stroji, např. americkým automatickým stavem firmy Crompton and Knowles, který dává možnost obsluhovat větší počet stavů a dosáhnout tak asi třikrát větší produktivity za hodinu na 1 dělníka; dále v té době nejnovější švýcarský stav typu Sulzer umožňoval dosáhnout ještě větší produktivity. Použití těchto stavů by znamenalo nejen menší počet stavů, ale také menší potřebu provozních budov, menší počet dělníků, dále by byly ještě určité úspory na spotřebě energie apod., takže by se ročně uspořilo několik miliónů.

Je pochopitelné, že v letech první pětiletky jsme neměli možnost dovážet tyto investiční celky a nemohli jsme vyřazovat stroje, byť i zastaralé; to však znamená nezbytnost požadovat také od našich domácích dodavatelů stroje vysoké jakosti, odpovídající současnému stavu světové techniky. A je nutno konstatovat, že zařízení, které bylo u nás vyráběno, nebylo vždy na úrovni zahraniční techniky.

Za dané situace teze ÚV KSČ a vlády ze září 1955 o dalším technickém rozvoji československého průmyslu vzbudily ve vlnářském odvětví velký zájem všech kategorií zaměstnanců. Bylo to pochopitelné, neboť ukázaly na hlavní problémy a zaměřovaly na úsek, který vyžadoval za daných podmínek nejvyšší pozornosti.

Od roku 1945 jsme dovedli ve vlnářském odvětví i v celém textilním průmyslu překonat mnohé obtíže vyplývající z toho, že se jednalo o jedno z nejzanedbanějších odvětví po stránce vybavení základními výrobními fondy. Avšak další možnosti byly závislé na vzestupu strojírenské výroby. Vlnářství i ostatní textilní obory potřebovaly pro další rozvoj nové stroje a přístroje, a proto bylo nutno pečlivě rozhodnout, které stroje je možno požadovat od našeho strojírenství. Toto rozhodnutí bylo nutné jak proto, že kapacita vývojových konstrukcí a výroby není neomezená, tak proto, že každý nový stroj nám musí přinést zvýšení produktivity práce a snížení nákladů, a k tomu je nutno znát úroveň světové techniky.

To však nikterak neznamenalo, že přestává být nutností maximální využívání těch výrobních prostředků, které jsme měli v závodech — byť neodpovídaly současnému stavu. Zaostávání, jak jsem již poukázal, je výsledkem poměrně dlouhodobého nedostatečného obnovování základních výrobních fondů, a proto bude k odstranění tohoto nedostatku potřeba delší doby. Toho jsme si musili být vědomi při stanovení úkolů pro další období, tj. pro druhou pětiletku.

V roce 1956 se přikročilo k plnění druhého pětiletého plánu, jehož cílem podle směrnic stanovených celostátní konferencí KSČ v roce 1956 bylo dobudovat v podstatě materiálně výrobní základnu socialismu, zajistit rychlý rozvoj výrob-

ních sil a přispět k získání prvenství socialistické světové soustavy v mírovém soutěžení s kapitalismem a rozvojem výroby zvýšit hmotnou a kulturní úroveň lidu cestou růstu reálných důchodů a osobní spotřeby.

Také v druhém pětiletém plánu měl hlavní úlohu průmysl. Hlavním článkem i nadále zůstal přednostní rozvoj strojírenství a zajištění růstu surovinové, pali-
vové a energetické základny. Úkoly byly vysoké — zajistit zvýšení výroby o 54 % nebylo lehké. Rezervy, které byly odhalovány v I. pětiletce a které představovala hlavně prováděná socializace, byly převážně již vyčerpány, proto vedle výstavby nových kapacit bylo nutné zaměřit se na odhalování rezerv ve vlastním výrobním procesu. Proto také byla věnována značná pozornost kvalitativním ukazatelům v průmyslové výrobě.

Spotřební průmysl dostal za úkol zajišťovat plynulé uspokojování potřeb obyvatelstva dostatečným množstvím výrobků v širokém sortimentu při podstatném zvyšování kvality výrobků. Podle plánu měla vzrůst výroba spotřebního průmyslu během pětiletky o 39 %. Také pro textilní průmysl bylo základem pro určení úkolu další zvýšení spotřeby. Ovšem během první pětiletky a v letech 1954 i 1955 se změnila situace v zásobování textilem, takže bylo možno do určité míry uspokojit poptávku, a proto hlavním úkolem v druhé pětiletce bylo především krytí rostoucí potřeby našich obyvatel, a to nejen pouze co do množství výrobků, nýbrž i co do kvality a estetického vzhledu a současně zajistit ekonomické ukazatele, hlavně produktivitu práce a snížení vlastních nákladů.

I když v roce 1958 došlo k některým úpravám plánu, zejména v souvislosti se změněnou situací v zahraničním obchodě, základní hospodářské úkoly a strukturální tendence zůstaly zachovány. V druhé pětiletce se v ještě větší míře projevíly jisté tendence vzniklé již v letech 1953—1955. Již v těchto letech začal rychlejší vývoj výroby spotřebního zboží, vyvolaný potřebou růstu osobní spotřeby obyvatelstva a umožněný vysokou úrovní rozvoje průmyslu. Tato tendence pak pokračuje i ve druhé pětiletce, přičemž dochází k podstatnému rozšíření sortimentu vyráběného spotřebního zboží.

Z úkolu uloženého textilní výrobě připadalo vlnařskému průmyslu zvýšení výroby o 30 %, přičemž důležitým úkolem bylo také zpracování umělých vláken a využití nového směru vývoje zpracování surovin — netkaných textilií.

Úskutečnění tohoto úkolu vyžadovalo určitých investic do vlnařského odvětví. Vlnařský průmysl měl sice — i přes likvidaci menších závodů během první pětiletky — dostatek výrobní plochy, aby splnil úkoly druhé pětiletky, ovšem složitější byla situace ve strojním zařízení. Z dosavadního rozvoje fakticky vyplývá, že v podstatě nebyly prováděny změny ve strojním zařízení — jen určité rekonstrukce zastaralých strojů. Bylo proto nutné provést určitou obnovu značně zastaralého zařízení, zejména v přádelnách a ve výrobě technických plstí, kde jinak nebylo možno zajistit plánované úkoly. Proto také druhý pětiletý plán ukládal strojírenství podstatně zvýšit výrobu i úroveň strojů a zařízení pro textilní průmysl. Pro vlnařský průmysl se počítalo se zvýšením prstencových doprácacích strojů. Větší příděl investičních částek byl určen přádelnám česaných přízí. Nodostatek vigoňových a mykaných přízí nebylo již možno řešit novou investiční výstavbou, bylo nutné zavést dvousměnný provoz, plně využívající stávajícího strojního zařízení, částečně pak vyměnu selfaktorů za doprácací prstencové stroje.

Omezené investiční prostředky byly tedy soustředěny na rozhodující místa — řešení kapacity přádelen česané vlny, výroba technických plstí, rozšíření počtu prstencových doprácacích strojů v přádelnách mykaných přízí a částečně také

zavedení tryskových stavů pro vigoňové tkaniny. Zdrojem dalších rezerv bylo dokonalejší využití stávajícího zařízení a zevšeobecnění nejlepší výrobní technologie. Kromě toho nedostatek investičních prostředků si vyžadoval vysoké efektivnosti prostředků na generální opravy. Je nutno přiznat, že některé generální opravy byly dosud prováděny ne hospodárně. Z toho všeho vyplývá, že i když úkoly, před kterými stálo vlnářské odvětví, nebyly lehké, bylo je možno při správné organizaci výroby a dokonalém využívání základních prostředků splnit.

Jak jsme již uvedli, vývoj hospodářství v průběhu druhé pětiletky nebyl zcela rovnoměrný, jak bylo předpokládáno směrnicemi. Zejména v prvních dvou letech nebyly úkoly směrnic v různých směrech plněny, a nebylo proto dosaženo žádoucí struktury průmyslové výroby. Proto došlo k některým úpravám plánu a kromě toho v roce 1958 začíná řada opatření, kterými se změnil způsob řízení národního hospodářství. V souvislosti s těmito opatřeními na úseku plánování a financování byla také provedena reorganizace řídicích orgánů průmyslu. Byly nově vytvořeny výrobní hospodářské jednotky zorganizované v jednotlivých oborech buď spojováním nebo sdružováním dosavadních podniků.

Také ve vlnářské výrobě byly vytvořeny dvě nové výrobně hospodářské jednotky, které vznikly reorganizací vlnářských podniků, totiž sdružení „Vlna“ pro české země a sdružení „Slovena“ pro Slovensko.

Jak byl splněn druhý pětiletý plán? Období druhého pětiletého plánu znamenalo pro nás významnou etapu v historii naší republiky. V průběhu tohoto období na základě předchozích úspěchů byla v podstatě dobudována materiálně výrobní základna socialismu. V čele s Komunistickou stranou Československa dovršil náš lid přechod od kapitalismu k socialismu. Socialismus v naší zemi zvítězil. Při splnění hlavního politického cíle druhého pětiletého plánu, tj. vybudování materiálně technické základny socialismu, byly vcelku splněny a překročeny i ostatní úkoly druhé pětiletky. Rozvojem národního hospodářství v druhé pětiletce přispělo Československo k posílení socialistické světové soustavy v mírovém soustěžení s kapitalismem. Rychlý rozvoj výrobních sil plánovaný na období 1956 až 1960 byl až na zemědělství nejen dodržen, ale i urychlen. Tento rozvoj výrobních sil se opíral především o rozvoj průmyslu, zejména těžkého strojírenství, hutnictví, chemie a palivové i energetické základny. Základním úkolem bylo zvýšit průmyslovou výrobu o 54 % — tento úkol byl překročen, neboť objem průmyslové výroby v pětiletce vzrostl o 61 %. Výroba výrobních prostředků vzrostla o 74 %, výroba spotřebních předmětů o 56 %. V důsledku toho byl plánovaný růst osobní spotřeby překročen. Podniky spotřebního průmyslu také překročily plán, výroba vzrostla o 47 % oproti plánovaným 39 %. Úkoly stanovené textilnímu průmyslu druhou pětiletkou byly u většiny výrobků překročeny.⁸

Také vlnářský průmysl splnil úkol uložený pětiletkou. Výroba zboží vzrostla ve srovnání s rokem 1955 o 32,8 %, zatímco stav dělníků se zvýšil jen o 9 %, což výrazně dokazuje růst produktivity práce. Růst výroby základních produktů vlnářského odvětví v letech druhé pětiletky byl takový: výroba vlněné příze česané a poločesané se v roce 1960 zvýšila o 38,4 % ve srovnání s rokem 1955, výroba vlněné příze mykané o 15,9 % a vlněné tkaniny hotové o 21,8 %.⁹

Z údajů je zřejmý růst výroby česaných přízí, avšak ani tento růst ještě neuspokojoval plně potřebu. Pokud se týkalo přádelen mykaných přízí, byla situace poněkud obtížnější, neboť zde vznikal úzký profil, který bude nutno v budoucnu odstranit obnovou strojního parku novými stroji. Obdobná situace je i v tkalcovnách.

U vlněných tkanin podobně jako v první pětiletce byl určitý výkyv, což bylo důsledkem špatného průzkumu trhu; takový průzkum se totiž takřka vůbec neprováděl. V důsledku toho došlo k nepředvídaným požadavkům na sortimentní skladbu výroby, což dokazuje například změna v požadavcích na dámské šatovky, u kterých se vzestupná tendence projevila v roce 1955 neúměrným zvýšením výroby, takže došlo k přesycení trhu a v důsledku toho k poklesu výroby v dalším období. Podobně u hubertusových tkanin, jejichž výroba v roce 1960 klesla na pouhých 50 000 metrů. Při rozboru dodávek pro tržní fondy dochází ke snížení dodávek vlněných tkanin, což je důsledkem zvýšeného prodeje konfekčních výrobků. Pro prodej v metrovém zboží byly požadovány tkaniny vyšší jakosti, zatímco oděvní průmysl odebíral drahé tkaniny jen v menším množství.

Jedním z úkolů uložených vlnářskému průmyslu pětiletým plánem bylo zpracování umělých vláken. Ve zprávě o plnění pětiletého plánu se konstatuje, že spotřeba syntetických vláken vzrostla, skladba zpracovaných surovin však byla nepříznivá, kromě toho nedostatky v kvalitě umělých vláken ovlivňovaly úroveň kvality textilních výrobků. Vezmeme-li si strukturu surovin v přádelnách vlny, vidíme, že chemická vlákna představují 29 % z celkového množství zpracovaných surovin v r. 1960, což je vysoký podíl ve srovnání např. se Spojenými státy, kde chemická vlákna představují podíl pouze 19,9 %, ve Velké Británii 11,9, ve Francii 14,4 %.¹⁰ Ovšem u nás se z chemických vláken zpracovávala převážně viskózní stříže, která byla v té době hlavním chemickým vláknem hodícím se pro vlnářské výrobky. Podstatná změna nastává zaváděním výroby silonu-extra; je však nutné, aby chemická výroba plnila požadavek vlnářského průmyslu. Podle údajů Sdružení bylo v roce 1960 použito v některých tkaninách až 12 % polyesterové stříže.

Jako velmi důležitý úkol bylo v plánu zdůrazněno využití nového směru vývoje zpracování surovin — netkaných textilií. Je to nový směr textilní výroby, který nachází v posledních letech v zahraničí i u nás stále širší uplatnění. Je to jedna z cest vývoje, který může znamenat ve svých důsledcích významné kvalitativní změny ve srovnání s dosavadní textilní výrobou. Tato výroba vyřazuje převážnou část klasických textilních strojů a využívá principu jiných průmyslových odvětví, jako např. papírenského, gumárenského nebo plastikářského. Sortiment této výroby v druhé pětiletce nebyl ještě zcela uspokojivý, ale nebyl také vyčerpávající. Důležitým momentem je skutečnost, že nejde o technologii „náhražkovou“, neboť je ji třeba posuzovat jako výrobu samostatnou, novou, vyžadující vedle technického řešení také dobrý průzkum trhu, aby tato nová technologie nebyla nevhodně aplikována tam a na ty druhy výrobků, kde se nehodí. Zvláště dobré možnosti uplatnění má v oboru vložkových textilií, bytových, dekoračních a technických textilií. Tato technologie ovlivní v budoucnu vnitřní proporcionalitu vlnářské výroby i celé textilní výroby a její efektivnost. Jako podklad k výrobě netkaných textilií slouží prakticky pro naše výrobky vlákněné rouno, získané vrstvením pavučiny z mykacího stroje do potřebné tloušťky a váhy. Všechny ostatní zdlouhavé a nákladné operace, tj. dopřádání a tkaní, jsou nahrazeny buď lisováním, nebo impregnací. Je zapotřebí menšího počtu strojů, neboť rychlosti při těchto pochodech jsou vyšší než rychlosti při tkaní — tím jsou pak pochopitelně nižší investiční nároky a nižší výrobní náklady. Vzhledem k tomu, že jakost netkaných textilií není příliš ovlivněna délkou materiálu jako u tkaniny, mohou být zpracovány i velmi krátké vlákněné odpady, pokud z nich lze připravit rouno.

Z netkaných textilií se u nás začaly vyrábět proplétané textilie arachne, textilie získané impregnací vlákna pojivem zvané mitopan a uvutan a textilie s termoplastickou vložkou — chemoral a varal. Výroba netkaných textilií představovala v roce 1960 jen asi 0,1 % ve srovnání s výrobou vlněných tkanin, avšak v budoucnu jistě úloivní vnitřní proporcionalitu vlnářské výroby.

Splnění úkolů uložených vlnářskému průmyslu pětiletým plánem, vyžadovalo určité investice, přičemž investiční činnost musela být vedena hlediskem zajištění potřebné kapacity pro plánovanou výrobu. O tom, jak bylo těchto prostředků využito, podává obraz stav výroby.

Ve vlnářské výrobě je dosud velmi značný podíl ručních prací — představují asi 51 %, podíl mechanizované práce činí 48,5 % a podíl automatizované práce pouhou polovinu procenta.¹¹⁾

Největší část ručních prací zůstala u přípravy materiálu — vlna se navází ručními vozíky, mnohdy se i ručně nakládá a překládá. Také třídění textilních surovin je prováděno ručně. Automatizace těchto úkonů nebyla dosud rozřešena, a práci je proto nutno i nadále provádět speciálně školenými silami.

Pro praní vlny jsou dnes ve světě používány kontinuální stroje — leviathany — ve kterých rozvolňování, nakládání, praní a sušení i maštění probíhá v jednom sledu. Nejvýhodnější jsou konstrukce anglické a belgické. V průběhu druhé pětiletky byly u nás instalovány i tyto moderní stroje, což znamenalo zvýšenou produkci praných vln. V důsledku toho se např. v roce 1958 zvýšil výkon na 1 strojovou hodinu o 19,6 % ve srovnání s rokem 1957.

V česárnách vlny byly v období 1956—1960 instalovány nové česací stroje, avšak byly zde určité nedostatky v organizaci práce a obsluze těchto strojů, takže intenzita jejich využití nebyla uspokojivá.

Vývoj výroby česaných přízí v letech druhé pětiletky byl charakterizován soustavným zvyšováním objemu výroby — ten však přesto ještě plně neuspokojoval potřebu. I když byly určité prostředky věnovány na přádelny česané příze, nové stroje představovaly jen asi čtvrtinu vřeten dopřádacích strojů na česanou přízi. Proto máme v našich česaných přádelnách ještě poměrně nízkou produktivitu.

V přádelnách mykané příze růst objemu výroby nebyl také dostatečný. Strojový park je zde starého typu. Většinou se k předení používá selffaktorů; prstencové stroje jsou zastoupeny nedostatečně, zatímco v zahraničí se přechází ve velkém měřítku k výměně selffaktorových strojů prstencovými. Např. ještě v roce 1959 činil u nás podíl prstencových vřeten v přádelnách mykané příze pouhých 7,7 % z celkového počtu vřeten, zatímco ve Francii činil téměř 13 % a v USA dokonce více jak 60 %.¹²⁾ Význam prstencových strojů pro produktivitu dokazuje nejlépe ta skutečnost, že ve Francii byla v roce 1958 produktivita na 1 dělníka mykaných přádelen za rok vyšší o 25,5 %.

Úroveň dosahovaná v tkalcovnách je závislá na výkonnosti strojního zařízení a na obsluhovosti. Pokud se týká strojního zařízení, v ČSSR nedošlo v posledních letech k podstatnému vybavení tkaloven novými stroji; podíl automatů koncem druhé pětiletky byl nízký: jen 2,8 %. Problémem vybavení vlnářských tkaloven se zabývalo zasedání ÚV KSČ v září 1959, v jehož usnesení bylo uloženo československému strojírenství vybavit vlnářské závody plně automatickými stavy. Nehledě na toto zaostávající vybavení tkaloven, stav výroby v metrech na 1 dělníka se zvýšil, čehož bylo dosaženo tím, že byl zvýšen počet stavů na 1 dělníka z 0,76 v roce 1956 na 0,82 v roce 1960, a také tím, že poklesl počet útků na

1 cm. Pokles výkonu stavu souvisí s rozdílnou sortimentní skladbou, která přechází na náročnější a obtížnější druhy ve srovnání s dřívějšími léty.

Pokud se týká neortodoxních typů stavů, těch nebylo v tkalcovnách vlny zatím používáno, neboť nejsou tak univerzální jako stavy člunkové. Mají omezenou použitelnost, jsou dražší a vyžadují zvlášť vyškolené pracovníky pro údržbu. Proto jsou člunkové stavy převládajícími stroji ve vybavení vlnářských tkalcoven.

Pokud se týká bareven a úpraven, došlo zde jen k určité obnově strojů, zejména sušících strojů na tkaniny, neboť tento úsek byl považován za úzký profil.

Z uvedené situace vyplývá, že ani v druhé pětiletce nebylo možno vlnářskému průmyslu — podobně jako ostatním odvětvím spotřebního průmyslu — poskytnout investiční částky potřebné k obnově. I když byly pořizovány nové stroje a zařízení, nestačily krýt obnovu přestárých strojů a zařízení a zastavit tak fyzické i technické zastarávání strojního parku jako celku.

Bez ohledu na rozvoj chemických vláken bude nutno počítat i do budoucna s dalším rozvojem vlnářské výroby, čemuž nasvědčuje i celosvětová tendence; musíme počítat také se zvýšenou spotřebou v ČSSR a to si vyžádá odstranění nedostatků, o nichž jsme hovořili.

Tyto nedostatky je možno postupně odstraňovat v dalších letech, jak o tom svědčí i současná situace, i když rozhodující vliv zde bude mít teprve naše sedmi-letka. Plné obnovení a zmodernizování hlavně strojního zařízení si však pravděpodobně vyžádá delšího období než do roku 1970. Ke krytí požadavků textilní výroby je zapotřebí mnoha strojů různých typů. Kromě toho rozvoj výroby chemických vláken si vyžádá výroby nových strojů a zařízení. Textilní strojírenství nebude pochopitelně schopno splnit všechny požadavky samo, vyrobit všechny druhy strojů, a proto je nezbytné prohloubit mezinárodní spolupráci na tomto úseku v rámci RVHP. Bez prohloubení specializace a bez dokonalých moderních strojů, které jsou klíčem k dalšímu rozvoji vlnářského průmyslu, bychom neudrželi tradici, kterou toto odvětví našeho spotřebního průmyslu má u nás i v zahraničí.

POZNÁMKY

¹ *Vlnářský průmysl v zahraničí a v ČSSR*, ÚTEIN, Praha 1961, str. 48—49.

² *Československý textil*, ročník 1956, čís. 9, str. 259.

³ *Vlnářský průmysl v zahraničí a v ČSSR*, ÚTEIN, Praha 1961, str. 29—30.

⁴ Podle *Vlnářského průmyslu v zahraničí a v ČSSR*, ÚTEIN, Praha 1961.

⁵ Podle údajů knihy *Vlnářský průmysl v zahraničí a v ČSSR*, ÚTEIN, Praha 1961.

⁶ Tamtéž.

⁷ M. Jiráček: *Některé otázky investiční výstavby spotřebního průmyslu*, Plánované hospodářství, ročník 1958, čís. 8.

⁸ Zpráva Státního úřadu statistického *O rozvoji národního hospodářství ČSSR ve druhém pětiletém plánu v letech 1956—1960*, Rudé právo ze dne 20. května 1961.

⁹ Podle materiálů Sdružení vlnářského průmyslu. Data zahrnují jen podniky ministerstva spotřebního průmyslu, proto neodpovídají údajům *Statistické ročenky*, ve kterých jsou zahrnuty i podniky místního a družstevního průmyslu a proto také vzniká rozdíl proti údajům ve zprávě SÚS o splnění plánu.

¹⁰ *Použití chemických vláken v textilním průmyslu*, ÚTEIN, Praha 1963, str. 50 a 52.

¹¹ V. Sousedík: *Spotřební průmysl ve třetí pětiletce*, SNPL, Praha 1961, str. 45.

¹² *Vlnářský průmysl v zahraničí a v ČSSR*, ÚTEIN, Praha 1961, str. 40—41.

DIE WOLLINDUSTRIE IN DER ČSSR IN DEN JAHREN 1945—1960

Nach dem zweiten Weltkrieg stand die Wollindustrie in der Tschechoslowakei vor einer wichtigen Aufgabe. Es mussten in erster Reihe die Schäden, welche die sechsjährige faschistische Besatzung verursacht hatte, beseitigt werden und erst dann konnte die Produktion in der Wollindustrie auf die Vorkriegshöhe gebracht werden. Die Aufgabe des zweijährigen Plans wurde erfüllt, aber die Produktion konnte nicht der steigenden Nachfrage nach Wollerzeugnissen nachkommen. In dem ersten Fünfjahresplan wurde die grösste Aufmerksamkeit dem Umbau der Volkswirtschaft und der Strukturveränderungen der Industrie gewidmet und die Wollindustrie bekam die Aufgabe, die Erzeugung im Laufe des ersten Fünfjahresplanes um 55 % zu steigern. Dabei wurde die Maschinenkapazität dieses Faches über den Stand vom Jahre 1937 nicht erweitert. Im ersten Fünfjahresplan wurde die festgesetzte Aufgabe überschritten und unsere Republik konnte sich im Verbrauch der Textilgarne auf 1 Einwohner aufs Niveau der hervorragenden Länder Europas einreihen. Die Wollindustrie musste vom Jahre 1945 verschiedene Schwierigkeiten überwinden, da es in den Anlagefonds zu keinem Fortschritt kam. Unsere Maschinenindustrie konnte mit den Forderungen des anwachsenden Tempos nicht Schritt halten und die Einfuhr vollkommener ausländischer Maschinen konnte nicht immer in genügender Menge ermöglicht werden. Die Ausschaltung der veralteten Maschinen konnte infolge dessen nicht schneller vorgenommen werden. Die weitere Entwicklung beanspruchte die fortschreitende Modernisierung des Maschinenparks, der eine höhere Arbeitsproduktivität und höchste Qualität ermöglicht. Das Zurückbleiben in der technischen Ausrüstung verursachte die langfristige Erneuerung des Anlagefonds. Aus diesem Standpunkt war es deshalb nötig, die Aufgaben für den zweiten Fünfjahresplan festzusetzen. Die Wollindustrie bekam also die Aufgabe, die Einwohner laufend mit Erzeugnissen bester Qualität und erweiterten Sortiment zu versorgen. Die Situation hat sich von der Nachkriegszeit wesentlich verbessert. Es war endlich möglich, die Nachfrage der Verbraucher nach immer besseren Erzeugnissen in bester Qualität und mit ästhetischen Eigenschaften zufriedenzustellen. Ausserdem wurde es nötig, die Arbeitsproduktivität zu steigern und die Kosten zu senken. Die Wollindustrie erfüllte im Grund die Aufgabe des zweiten Fünfjahresplanes, obwohl es nicht möglich war, sie mit notwendigen Investitionsmitteln auszustatten. Nur einige Fabriken konnten mit neuen Arbeitsmitteln ausgestattet werden. Im Laufe des zweiten Fünfjahresplan benützt die Wollindustrie im grösserem Masse die Kunstfasern und es wird auch eine neue Richtung angetreten — die ungewebten Textilerzeugnisse.

Übersetzt von Rudolf Merta